

YLEINEN HALLINTO-OIKEUS

Olli Mäenpää

Copyright © 2017 Alma Talent Oy ja Olli Mäenpää
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-3200-2
ISBN 978-952-14-3201-9 (sähkökirja)
ISBN 978-952-14-3202-6 (verkkokirja)

Kansi: Outi Pallari
Taitto: Marja-Leena Saari

Paino: BALTO print 2017 Liettua

Anna palautetta kirjasta: protoimitus@almamedia.fi

Sisällys

ESIPUHE	V
LYHENTEET	XVII
I HALLINTO-OIKEUDEN YLEISET PERUSTEET	1
1 Hallinto-oikeus ja hallinto-oikeustiede	1
1.1 Hallinto ja oikeus	1
1.2 Hallinto-oikeus julkisoikeuden osana	2
1.3 Hallinto-oikeus ja muut julkisoikeuden alat. . . .	7
1.4 Hallinto-oikeuden osa-alueet	10
1.5 Hallinto-oikeuden tehtävät	14
1.6 Hallinto-oikeustiede	17
2 Julkishallinnon erityispiirteitä	23
2.1 Julkisen ja yksityisen toiminnan eroja	23
2.2 Oikeus julkisen vallan käyttöön	24
2.3 Virkamieshallinto	26
2.4 Byrokrania	28
2.5 Hallinnon demokraattinen ohjaus ja valvonta .	30
2.6 Yleisen edun toteuttaminen	31
2.7 Julkinen luottamus ja julkinen luotettavuus. . .	32
2.8 Hallintotoiminnan julkisuus	33
3 Julkishallinnon tehtävät ja toimintamuodot	34
3.1 Julkishallinnon keskeiset tehtävät	34
3.2 Hallinnollinen sääntely ja valvonta	39
3.3 Julkisten palvelujen tuottaminen ja järjestäminen	42
3.4 Hallinnon ylläpito ja johtaminen	43

Sisällys

3.5	Viranomaisen taloudellinen toiminta	44
3.6	Viranomaisten muita tehtäviä	46
4	Viranomaisen toimintamuodot	47
4.1	Hallinnon toimet	47
4.2	Hallintopäätös	48
4.3	Julkiset palvelut ja yleispalvelut	54
	a. Julkiset palvelut	54
	b. Yksilölliset palvelut	57
	c. Infrastruktuuripalvelut	57
	d. Yleishyödylliset palvelut ja yleispalvelut	58
4.4	Hallintosopimus	59
	a. Hallintosopimuksen sisältö ja kohde	59
	b. Hallintosopimuksen rajat	62
	c. Hallintosopimuksen pätevyys ja sitovuus	63
	d. Menettely ja oikeusturva	64
4.5	Viranomaisen yksityisoikeudelliset toimet	65
	a. Yksityisoikeudelliset oikeustoimet	65
	b. Julkiset hankinnat	68
5	Julkinen valta ja sen käyttäminen	69
5.1	Julkinen valta	69
5.2	Julkisen vallan käyttäminen	69
5.3	Merkittävä julkinen valta	72
5.4	Julkisen vallan käyttö ja oikeusturvan takeet	73
5.5	Hallinnolliset seuraamukset ja hallinto- sanktiot	74
	a. Hallinnolliset seuraamukset	75
	b. Hallinnolliset sanktiot	76
5.6	Hallintopakko	78
5.7	Viranomaisen säädösvalta	80
	a. Oikeusnormit ja hallinnolliset normit	80
	b. Viranomaisen asetuksenantovalta	81
	c. Viranomaisen oikeusnormit	82
	d. Hallinnolliset normit	84
6	Toimeenpanovallan käyttäminen	85
6.1	Toimeenpanovallan käyttö valtion tehtävänä	85
6.2	Lainsäädäntövalta ja toimeenpanovalta	86

6.3	Tuomiovalta ja toimeenpanovalta	87
6.4	Toimeenpanovalta ja yksityinen toiminta	89
7	Hallintotoiminnan arvot	91
7.1	Eurooppalaiset arvot hallintotoiminnassa. . . .	91
a.	Euroopan unionin arvot	91
b.	Euroopan neuvoston arvot.	92
7.2	Valtiosäntöön perustuvat hallintotoiminnan arvot	92
7.3	Hallintomenettelyn arvot ja periaatteet	93
8	Hyvä hallinto	94
8.1	Hyvä hallinto perusoikeutena	94
8.2	Perusoikeus hyvään hallintoon EU-oikeudessa	97
II	HALLINTOTOIMINNAN OIKEUDELLINEN PERUSTA	99
1	Julkishallinnon valtiosääntöiset perusteet	99
1.1	Hallinnon valtiosääntö	99
1.2	Perustuslaki ja hallintotoiminta	100
1.3	Perus- ja ihmisoikeudet hallintotoiminnassa .	102
a.	Perustuslakiin sisältyvät perusoikeudet. . .	102
b.	Perusoikeuksien toteuttaminen ja turvaaminen viranomaisen tehtävänä. . . .	107
2	Hallintotoiminnan oikeuslähteet	110
2.1	Oikeuslähteet viranomaisten toiminnassa . . .	110
2.2	Oikeuslähteiden tehtävät hallinto- toiminnassa	112
2.3	Oikeuslähteiden sitovuus viranomaisten toiminnassa	113
2.4	Hallintotoiminnan virallislähteet	114
3	Oikeusnormien väliset suhteet ja oikeusnormien hierarkia hallintotoiminnassa	115
3.1	Perustuslain ja EU-oikeuden mukainen lain soveltaminen.	115
a.	Perustuslain mukainen lain soveltaminen	115

Sisällys

	b.	EU-oikeuden mukainen lain soveltaminen	117
3.2		Perustuslain ja EU-oikeuden etusija	118
	a.	Perustuslain etusija hallintotoiminnassa	118
	b.	EU-oikeuden etusija hallintotoiminnassa	119
3.3		Lakia alemmanasteisten säädösten soveltamisrajoitus	120
	a.	Soveltamisrajoituksen sisältö	120
	b.	Soveltamisrajoituksen kohde	121
	c.	Soveltamisrajoitus ja normia koskeva päätöksenteko	122
3.4		Samantasoisten oikeusnormien välinen suhde	123
	a.	Yleislain ja erityislain välinen suhde	123
	b.	Myöhemmät säännökset	124
	c.	Asetusten väliset suhteet	124
4		Hallintotoiminnan eurooppalaiset oikeuslähteet	125
	4.1	Kolme oikeuslähdetasoa	125
	4.2	EU-lainsäädäntö	126
	4.3	Yleinen eurooppalainen hallinto-oikeus	131
	4.4	Eurooppaoikeuden valtiosääntöiset perusteet	133
5		Hallinnon lainalaisuus ja lakisidonnaisuus	134
	5.1	Hallinnon lainalaisuusperiaate	134
	5.2	Hallinnon lakisidonnaisuus	138
6		Oikeusperiaatteet hallintotoiminnassa	143
	6.1	Oikeusperiaatteiden perusteet	143
	6.2	Yhdenvertaisuusperiaate	147
	6.3	Tarkoitussidonnaisuuden periaate	156
	6.4	Puolueettomuusperiaate	159
	6.5	Suhteellisuusperiaate	161
	6.6	Luottamuksensuojaperiaate	166
	6.7	Hallinnon palveluperiaate	171
	6.8	Eurooppaoikeuden periaatteet	175
7		Sopimukset hallintotoiminnan oikeuslähteinä	177
	7.1	Kansainväliset sopimukset	177

7.2	Lakisääteiset sopimukset	179
7.3	Hallintosopimukset ja muut sopimukset	179
8	Oikeuskäytäntö oikeuslähteenä	180
8.1	Eurooppalainen oikeuskäytäntö	180
8.2	Kansallinen oikeuskäytäntö	181
9	Muita oikeuslähteitä	182
9.1	Lainvalmisteluasiakirjat	182
9.2	Oikeustiede	184
9.3	Vakiintunut käytäntö	184
10	Virallislähteet hallintotoiminnassa	185
10.1	Virallislähteiden merkitys	185
10.2	Virallislähteiden perusmuodot	187
10.3	Virallislähteiden erityispiirteitä	189
III	VIRANOMAISET JA HALLINTOKONEISTO	193
1	Hallintotoiminnan lohkot ja hallintoelimet	193
1.1	Hallintotoiminnan neljä lohkoa	193
1.2	Julkisoikeudelliset oikeushenkilöt	194
1.3	Julkisyhteisöt ja julkisoikeudelliset laitokset	196
1.4	Viranomaiset	197
2	Valtion hallinto	201
3	Kunnat, maakunnat ja muut itsehallinnon muodot	204
3.1	Maakunnat	204
3.2	Kunnat ja kuntayhtymät	204
3.3	Kunnallinen itsehallinto	205
3.4	Muita itsehallinnon muotoja	208
4	Eurooppalainen hallinto	209
4.1	EU-oikeuden monitasoinen toteuttaminen	209
4.2	Unionin hallintoelimet	210
4.3	EU-oikeuden hajautettu toimeenpano	212
4.4	Yhteistyö eurooppalaisessa hallinnossa	215
5	Hallintotehtävien ulkoistaminen	216
5.1	Julkisen hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle	216
5.2	Välillinen julkishallinto	221

Sisällys

6	Julkisyhteisön henkilöstö ja luottamushenkilöt	225
6.1	Julkisyhteisön virkamiehet ja työntekijät	225
6.2	Julkisyhteisön luottamushenkilöt	226
7	Hallintokoneiston organisaatio	228
7.1	Hallintokoneiston rakenne	228
7.2	Asiallinen, asteellinen ja alueellinen toimivalta	229
7.3	Viranomaisten toimivaltarajat ja niiden luonne	231
7.4	Poikkeaminen asteellisista toimivaltarajoista	234
7.5	Toimivallan siirtäminen	236
7.6	Ohjaus ja valvonta	238
7.7	Viranomaisten yhteistyö	240
7.8	Hallinnollinen apu	242
7.9	Virka-apu	243
IV	HALLINTO-OIKEUDELLISET SUHTEET	245
1	Hallinto-oikeuden perussuhde	245
1.1	Viranomaisen ja yksityisen välinen suhde	245
1.2	Hallinto-oikeussuhteen muodolliset piirteet	247
1.3	Hallinto-oikeussuhteen julkisoikeudelliset erityispiirteet	251
1.4	Asiakassuhde	253
2	Yksityisen oikeudet suhteessa viranomaiseen	255
2.1	Oikeuksien päälajit	255
2.2	Perusoikeudet ja ihmisoikeudet viranomaisen toiminnassa	256
2.3	Subjektiiiviset oikeudet	258
2.4	Harkinnanvaraiset oikeudet ja edut	261
2.5	Yhteiset oikeudet ja yleiset edut	264
3	Yksityisen velvollisuudet suhteessa viranomaiseen	265
3.1	Velvollisuuksien oikeudellinen perusta	265
3.2	Yleiset velvollisuudet	267
3.3	Erietyiset velvollisuudet	268

4	Viranomaisen oikeudet ja velvollisuudet	268
4.1	Velvollisuus toimivallan käyttämiseen ja tehtävien suorittamiseen.	269
4.2	Velvollisuus käsitellä ja ratkaista hallintoasia .	271
4.3	Perusoikeuksien turvaamisvelvollisuus	271
4.4	Viranomaisen palveluvelvollisuus.	272
4.5	Viranomaisen velvollisuus noudattaa lakia . . .	272
V	VIRANOMAISEN TOIMIVALTA, HARKINTAVALTA JA PÄÄTÖSVALTA	275
1	Viranomaisen toimivalta	275
1.1	Toimivallan sisältö.	275
1.2	Viranomaisen tehtävät ja toimivalta	276
1.3	Toimivalta ja hallinnon lainalaisuusperiaate. .	277
1.4	Asianosaisen suostumus viranomaisen toimivallan täydentäjänä	277
1.5	Sopimus toimivallan käytöstä	280
1.6	Viranomaisen poikkeusvaltuudet	281
2	Viranomaisen harkintavalta	282
2.1	Oikeusharkinta ja tarkoituksenmukaisuusharkinta.	282
2.2	Harkintavallan laajuus modernissa hallinnossa.	283
2.3	Harkintavallan käyttöä ohjaavat tekijät	287
2.4	Harkintavallan väärinkäyttö.	292
2.5	EU-oikeuden erityispiirteet harkintavallan käytössä.	293
a.	EU-oikeuden välitön oikeusvaikutus hallintotoiminnassa	293
b.	EU-oikeuden etusija hallintotoiminnassa	296
c.	EU-oikeuden tulkintavaikutus päätöksenteossa	297
d.	EU-oikeuden itsenäisen tulkinnan vaatimus	301
3	Viranomaisen päätösvalta	303
3.1	Hallinnollisen päätöksenteon perusteet	303

Sisällys

	a.	Hallintopäätös	303
	b.	Oikeus saada päätös ja viranomaisen ratkaisupakko	304
	c.	Hallintopäätösten vapaa liikkuvuus	306
3.2		Hallintopäätösten lajit ja muodot	307
	a.	Hallintopäätösten lajeja	307
	b.	Hallintopäätöksen muoto	312
3.3		Hallintopäätöksen ala	312
	a.	Mitä hallintopäätöksellä ratkaistaan?	312
	b.	Hallintopäätöksen normatiivinen ala	313
3.4		Hallintopäätöksen asiallinen ala	315
4		Hallintopäätöksen lainvoima, oikeusvoima ja pätevyys	317
4.1		Hallintopäätöksen lainvoima	317
4.2		Hallintopäätöksen oikeusvoima	318
4.3		Hallintopäätöksen pätevyys	320
	a.	Pätevä hallintopäätös	320
	b.	Pätemätön hallintopäätös	322
	c.	Hallintopäätöksen mitättömyys	325
VI		JULKISUUS JA TIETOSUOJA HALLINNOSSA	329
1		Julkisuus perusoikeutena ja julkisuusperiaate	329
1.1		Julkisuus perusoikeutena ja ihmisoikeutena	329
1.2		Julkisuuden sääntely	333
1.3		Julkisuusperiaate	334
2		Viranomaisen asiakirja julkisuuden kohteena	337
2.1		Viranomaiset	338
2.2		Asiakirjat	339
2.3		Viranomaisen asiakirjat, joihin julkisuus- lakia ei sovelleta	343
3		Milloin julkisuus alkaa?	345
3.1		Asiakirjan tuleminen julkiseksi	345
3.2		Viranomaiselle tulleet asiakirjat	346
3.3		Viranomaisen laatimat asiakirjat	347
3.4		Viranomaisen harkintavalta	351

4	Oikeus saada tieto asiakirjasta	352
4.1	Jokaisen oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta	352
4.2	Asianosaisen tiedonsaantioikeus	355
4.3	Oikeus saada itseään koskevia tietoja	362
4.4	Oikeus saada henkilötieto	362
5	Julkisuuden toteuttaminen	364
5.1	Tiedon pyytäminen	364
5.2	Viranomaisen menettelyvelvollisuudet	367
5.3	Tiedon antamista koskeva päätöksenteko	369
5.4	Tiedon antamistavat	373
5.5	Maksut tiedon antamisesta	375
5.6	Oikeusturvakeinot	376
5.7	Käsittelyn julkisuus	377
6	Salassapito	380
6.1	Salassapitovelvollisuuden sisältö	380
6.2	Salassapidon kohteet	385
6.3	Salassapitoperusteiden määrittely	387
6.4	Salassapidon perusteet	389
6.5	Salassapitoperusteiden tulkinta ja soveltaminen	404
6.6	Salassapidon päättyminen	406
6.7	Tiedon antaminen salassa pidettävästä asiakirjasta	407
7	Tietosuoja viranomaisen toiminnassa	408
VII	OIKEUSTURVA, VALVONTA JA VASTUU	411
1	Oikeusturva hallintoasioissa	411
1.1	Suojaava, korjaava ja menettelyllinen oikeusturva	411
1.2	Oikeusturvamenettelyt	413
2	Hallintotoiminnan valvonta	417
2.1	Hallintokoneiston sisäinen valvonta	417
a.	Viranomaisen sisäinen valvonta	417
b.	Virka-astevalvonta	418
c.	Viranomaisen talouden valvonta ja tarkastus	419

Sisällys

	d. Normivalvonta	419
2.2	Yleinen laillisuusvalvonta	419
2.3	Hallintokantelu laillisuusvalvonnan keinona .	421
2.4	Erityiset valvontaviranomaiset	425
2.5	Valvonta EU-asioissa	428
	a. Komission yleinen valvontavalta	428
	b. Komission erityinen valvontavalta	429
3	Virkavastuu	431
3.1	Virkavastuun sisältö ja perusteet	431
3.2	Virkavastuu hallinnon eri toiminta- muodoissa	434
3.3	Hallinnollinen virkavastuu	438
	a. Huomautus ja turvaamistoimet	438
	b. Varoitus	439
	c. Virkasuhteen irtisanominen ja purkaminen	440
3.4	Rikosoikeudellinen virkavastuu	442
3.5	Vahingonkorvausvastuu virkavastuun osana .	446
4	Viranomaisen vastuu	448
4.1	Viranomaisen vastuu velvoitteistaan	448
	a. Viranomaisen vastuu yksityis- oikeudellisista velvoitteista	448
	b. Viranomaisen vastuu julkis- oikeudellisista velvoitteista	450
4.2	Viranomaisen korvausvastuu	450
	a. Julkisyhteisön korvausvastuu perustus- laissa	450
	b. Julkisyhteisön korvausvastuu vahingon- korvauslain mukaan	451
	c. Valtion EU-oikeudellinen korvaus- vastuu	452
4.3	Viranomaisen rangaistusvastuu	454
	KIRJALLISUUS	455
	OIKEUSTAPAUKSET	459
	ASIAHAKEMISTO	463